

*Василюк Є. І.,
викладач кафедри історії зарубіжної літератури і класичної філології
філологічного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

МОТИВИ ПРИЙОМНОГО СИНА І ВИГНАННЯ В РОМАНІ Ф. О'БРАЙЄНА «САГА ПРО САГО СЛЕТТЕРІ»

Анотація. У романі «Сага про саго Слеттері» мотив прийомного сина та мотив вигнання виконують сюжетотвірну функцію. Виявлено тісний взаємозв'язок і взаємозалежність цих мотивів: статус прийомного сина зумовлює вигнання, і навпаки. «Син» (Тім Хартіган) і «батько» (Едвард Хуліган) представляють два різні типи розвитку самоідентичності: «батько» вибирає вигнання й нову батьківщину, а «син» – примирення й життя на батьківщині. Вигнання представлено як втрата ідентичності та марна спроба її повернути: статус сироти та чужинця зберігається навіть у разі повернення на батьківщину. Слеттері, прийомний син, і Юстас Беггелі, його «батько», є дзеркальною парою «сина» Тіма Хартігана й «батька» Едварда Хулігана й уособлюють вигнання (Хуліган) і вигнання, що повернувся (Слеттері). Сімейне вигнання стає частиною ірландської самосвідомості: Тім Хартіган і Сарсфілд Слеттері не мають теплих і довірливих стосунків з прийомними батьками.

Саме вигнання реалізоване в кількох планах, що сполучаються й накладаються одне на одного: зовнішнє, внутрішнє, вимушене, добровільне, сімейне. Тім Хартіган, головний герой, втілює перехід зовнішнього, вимушеного вигнання у внутрішнє й добровільне. Вигнання, стано-вище прийомного сина стає частиною самоідентичності Тіма, а батьківщина є простором, що витісняє тих, хто прагне змін, руху. Встановлено опозицію землі / авто, нафти як опозицію між циклічним злиденним життям і змінами. Земля співвідноситься з прийняттям батьківщини і жертвуванням заради неї своїм майбутнім, а нафта й авто – з вигнанням з неї, втіленням своїх прагнень до кращого життя. Вигнання також зображене як спадкове: Константин Хуліган, автомобільний бізнес якого в Ірландії занепадає, і його син, Нед Хуліган, який успішно займається нафтою у США. Вигнання, задумане Константином Хуліганом, втілює його син.

Картопля, яка була завезена в Ірландію з Америки, емблематизує не тільки мотив вигнання, а й циклічне лихе ірландське життя, а також зв'язок зі США, тісний і двосторонній. Спроба замінити картоплю на саго задля запобігання новому голоду й еміграції ірландців до США має на меті припинити безкінечну циклічність злиденного ірландського життя. Цвітіння саго, перед яким його треба зрубати, уособлює поновлення згубної ірландської долі й перетворення «сина» на «батька».

Ключові слова: вигнання, ірландська література, мотив, О'Брайєн, прийомний син, роман, самоідентичність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Ф. О'Брайєн (1911–1966) – видатний ірландський модерніст і постмодерніст. Його пізня романістика: «Важке

життя» (1961), «Архів Долкі» (1964) й «Сага про саго Слеттері» (нап. 1964–66, опубл. 1973) – отримала менше уваги вчених, ніж його ранні романи «Біля Перепливання-Двох-Птахів» (1934–1939), «Третій поліцейський» (1939–1940), «Той, хто співає Лазаря» (1940–1941). «Сага про саго Слеттері» – шостий, недописаний роман Ф. О'Брайєна – найменш вивчений о'брайєнознавцями. В українській науці, у якій творчість самого Ф. О'Брайєна досліджена мало, цей роман поки що не представлений.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з такої теми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується зазначена стаття. Зарубіжні розвідки, присвячені вивченню роману, фокусуються на темі мандрів, зокрема на їх механізації й зображенні фордизму¹. Американський дослідник модернізму С. Ортолані зазначає, що «<...> у «Сазі про саго Слеттері» надзвичайно розвинутий фордизм і його вплив на Ірландію» [1, с. 171]. Особлива увага привертається до зображення складних ірландсько-американських стосунків: «Роман передає тривогу стосовно того, що Ірландія шляхом фордівської трансформації може стати ще однією американською територією» [1, с. 171]. Про це ж говорить і американський о'брайєнознавець А.В. МакФітерс [2]. К. Хоппер, ірландський учений, також відзначає комічний політичний характер роману: «<...> тонко завуальована сатира ери Кеннеді <...>» [3, с. 52]. Однак мотиви прийомного сина та вигнання не ставали об'єктом вивчення о'брайєнознавців.

Актуальність нашої статті зумовлена наявністю лакун у вітчизняному о'брайєнознавстві, відсутністю розвідок, у яких був би проаналізований роман «Сага про саго Слеттері», зокрема мотив прийомного сина й вигнання в ньому.

Формування мети статті. Мета статті – розглянути специфіку функціонування мотиву прийомного сина й вигнання в романі «Сага про саго Слеттері» Ф. О'Брайєна, встановити природу їхнього взаємозв'язку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Провідна роль мотиву прийомного сина заявлена вже на початку роману. Тім Хартіган, головний герой роману, молодий чоловік, що осиротів у ранньому дитинстві, живе у замку свого прийомного батька. Коли йому було чотири роки, він був усиновлений Недом Хуліганом. Роман починається словами Тіма про «батька»: «A bleeding Scotchman <...>» («Клятий шотландець <...>») [4, с. 95], коли він читає від нього лист, у якому той повідомляє про приїзд Кроуфорд Макферсон, своєї дружини.

¹ Підхід у промисловості, якому притаманне масове конвеєрне виробництво, автоматизованість, здешевіння продукції, масове споживання. Виник на початку ХХ ст. і пов'язаний з виготовленням автомобілів на заводах Г. Форда.

Тім перебуває на кухні, де й живе. Його статус наглядча за замком і те, що він мешкає на кухні, вказує на його безправне становище в батьківському домі.

Ставлення Тіма до «батька» виражається через саркастичні коментарі автора. Отримавши опіку над ним, Хуліган «<...> brought his new prize home with his baggage <...>. And himself ever of plain habits he had sent Tim not to a college but to the local National School, with a housekeeper at the Hall to look after the boy's other needs» («<...> приніс додому свій новий приз та покляжу <...>. І оскільки був людиною простою, відправив Тіма не в коледж, а в місцеву державну школу, а про інші потреби хлопця мала подбати домогосподиня, яку він залишив у маєтку») [4, с. 95]. Тім названий «новим призом», а скупість Хулігана видана за простакуватість. Також говориться, що за замком Погмахон Хуліган залишає доглядати: «<...> his stepson (for he called him that) <...>» («<...> свого пасинка (як він його називав) <...>») [4, с. 96]. «Poguemahone» [4, с. 95] походить від ірл. «róg mo thóin», що означає «поцілуй мене в дупу» [5, с. 1]. Така промовиста назва замку відображає ставлення Тіма до батька. Сам Тім у розмові з Макферсон, своєю мачухою, називає «батька» «Mr. Hoolihan» [4, с. 101], а себе, як уже сказано, – «bleeding Scotchman» («клятий шотландець») [4, с. 95], що свідчить про відсутність між ними теплих сімейних стосунків.

Серед персонажів роману для Хулігана–Хартіган («батька» – «сина») є пара, що віддзеркалює їхні стосунки: доктор Юстас Беггелі та його прийомний син Сарсфілд Слеттері, сирота з Чикаго, якого Беггелі всиновив, коли був там на конференції. Сарсфілд – друг Тіма. Примітно, що прізвища кожної «пари» закінчуються подібно, що підкреслює їхню наближеність одне до одного (Hoolihan – Hartigan; Baggeley – Slattery).

Етимологія прізвищ «синів» підкреслює їхню неприналежність до «батьків» і відчуженість від них. «Сини» є нащадками «Артура» і «сильного», їхні «батьки» – «лисиця» і «нащадок гордого». Однак прізвище Hoolihan («нащадок гордого») через своє написання має подвійні конотації. Отже, прізвище Тіма, «сина», Hartigan походить від ірл. O'hArtigain – «нащадок Артура» [6, с. 219]. Прізвище Сарсфілда, «сина», Slattery походить від ірл. O'Slatraigh – «нащадок сильного, міцного» [6, с. 418–419]. Прізвище «батька» Hoolihan – ірл. O'hUallachain, «нащадок гордого» [6, с. 240]. Baggeley, прізвище доктора Юстаса, «батька» Слеттері, утворено від давньоангл. Wasca – «лисиця, борсук» [6, с. 53, 521].

При цьому Беггелі–Слеттері є інверсованою парою Хуліган–Хартіган: Хуліган, «батько», за своєю волею їде до США, свого нового дому, а Слеттері, «син», без своєї волі – до Ірландії, свого нового дому. Тож складається пара «американський батько – ірландський син» (Хуліган–Хартіган) та «ірландський батько – американський син» (Беггелі–Слеттері). Однак прізвище Слеттері ірландського походження, тож вказує на те, що сирота Сарсфілд Слеттері, уродженець Чикаго, переїжджаючи до Ірландії, повертається додому, на батьківщину своїх предків. Таким чином, навіть повернувшись, вигнанці лишаються чужинцями, прийомними синами (Сарсфілд зберігає американський акцент, справляє враження мешканця північної Ірландії: «<...> speaking with jerky accent and intonation was permanent evidence that he had been born in the northern part of Ireland and was to that extent a sort of disguise, for he had been born in Chicago» («<...> його вимова з дивним акцентом та інтонацією були точними ознаками того, що він народився в північ-

ній частині Ірландії, що було значною мірою в певному сенсі маскуванням, оскільки він народився в Чикаго») [4, с. 107]. Водночас Тім, ірландець, що все життя прожив на батьківщині, теж є прийомним сином. Відповідно, відчуженість, статус вигнанця буде в ірландця і вдома, і на чужині, що свідчить про сприйняття ірландця себе сиротою, яка стає частиною його самоідентичності. Важливо й те, що Сарсфілд переїжджає до Ірландії в дитинстві не за власною волею. Сама Ірландія в особі Беггелі повертає Сарсфілда на батьківщину. Хуліган же їде до США вже дорослим і з власної ініціативи.

Ірландськість сина й американськість батька, національність (Хуліган – шотландець, Хартіган – ірландець), географічна відстань між Ірландією та Штатами буквалізують дистанцію між «батьком» і «сином», відображають неможливість їхнього возз'єднання.

Ще одним показовим моментом на початку роману є те, що Тім переходить від читання «батьківського» листа до читання роману «Джуд Непримітний» (1895) англійського письменника Томаса Гарді. Автор зазначає, що «The volume itself was the property of Mr. Hoolihan» («Сама книга була містера Хулігана») [4, с. 98]. Те, що книга про трагічне батьківство належить саме «батьку», містеру Хулігану, пояснює, що образ сина як загрози вплинув на його формування як батька. У сцені зустрічі з Макферсон, що приїжджає до замку, Тім навіть певною мірою порівнюється з Джудом: «As Tim Hartigan rose, *Jude the Obscure* fell from his fingers to the floor» («Коли Тім Хартіган встав, «Джуд Непримітний» випав з його рук на підлогу») [4, с. 99]. Це можна розуміти як певний зв'язок, естафетність між Тімом і Джудом. Цей прийом (відображення проблеми синівства героя у творі, який він читає чи пише сам) вже не новий для Ф. О'Брайєна: у «Біля Перепливання-Двох-Птахів» протагоніст відтворює свою ненависть до батька в романі, який він пише (головний герой працює над романом про письменника Дермота Трелліса, якого вигадані ним же персонажі катують за маніпулювання ними. У своєму романі головний герой втілює свій бунт і помсту батьку).

Стосунки батька і сина характеризує також і те, що Тім не є суб'єктом і співгосподарем у себе вдома. Хартіган, як і більшість ірландців, не володіє землею, на якій живе. Як відомо, англійці, які з XIII ст. завойовували все більше ірландських земель, багато років здавали їх ірландцям в оренду. Пізніше до англійців-лендлордів, яким належали ірландські території, долучилися шотландці.

Шотландське походження Хулігана й Макферсон повертає до ідеї безправності ірландців у них же вдома. Макферсон, яка вважає ірландців джерелом розповсюдження алкоголізму, розпусти й католицької віри у США, куди ірландці почали емігрувати під час Великого Голоду, вирішила скупити ірландські землі, здавати їх в оренду місцевим тільки за умови заборони вирощувати картоплю. Її Макферсон планує замінити на азійську рослину саго, зі стовбура якої видобувають крохмаль, якщо зрубати саго перед цвітінням, поки крохмаль ще не перемістився у квіти. Те, що дерево треба зрубати перед тим, як воно почне формувати свої плоди, може означати спробу припинити цикл тяжкої ірландської долі, від якої ірландці не можуть відмовитись. На питання Тіма, що буде, якщо ірландці не захочуть саго, Макферсон відповідає: «If they prefer starvation they are welcome» («Якщо їм краще голодувати, то будь ласка») [4, с. 105].

План Макферсон домогтися заборони в'їзду ірландців у США теж є певною мірою вигнанням, позбавленням ірландців можливості отримати новий дім, вигнання з «потенційного» дому. На питання змученого Хартігана до Слеттері, чи міг би він помінятися з ним місцями, забрати Макферсон жити до себе у дім лікаря, той відповідає: "I'd rather go to the States, like Hoolihan" («Я краще поїду до Штатів, як Хуліган») [4, с. 126].

Примітно, що Тім отримує лист про приїзд Макферсон, коли йде годувати свиней. Враховуючи, що образ свині, яку пожирають її поросята, з'являється у фіналі першого роману Ф. О'Брайсна «Біля Перепливання-Двох-Птахів» і що цей образ уособлює бунт дітей проти батьків, покарання батьків, то Макферсон, відповідно, співвідноситься з матір'ю, та її поява передрікається.

Показово, що Макферсон, хоч Хуліган і сказав їй, що Тім йому "<...> a sort of son of mine, though I didn't labour that point" («<...> в якомусь сенсі як його син, хоча і не підкреслював це») [4, с. 135], ставиться до нього як до слуги, їй байдуже, як його звати: "<...> Tom Hartigan?" "Tim." "Tom?" "Tim!" "Whatever your name is <...>" («<...> Том Хартіган?» – «Тім». – «Том?» – «Тім!» – «Хоч би як тебе звали <...>») [4, с. 99].

Проте Тім і сам не прагне жити окремо, самостійно, а пасивно виконує доручення Хулігана. Тім не тільки не думає про переїзд, а й приголомшений і засмучений тим, що до нього в замок прямує дружина Хулігана: "His bland life, he suddenly feared, was about to be disturbed. Could he handle this stranger?" («Його мирне життя, він раптом злякався, от-от знищать. Чи дасть він раду цьому незнайомцю?») [4, с. 131]. Його реакція на «революційні» плани Макферсон засадити усюди саро: "How could he deal with this tartar? Was she off her head?" («Як йому впоратись із цим жахом? Вона що, не при собі?») [4, с. 102].

Крім того, навіть із цього житла, де він не відчуває себе господарем, його виживають, оскільки власницею вважає себе вже Макферсон, дружина Хулігана. Вона витісняє Тіма з того малого й непристосованого приміщення, де він живе, з кухні, влаштовує там «конюшню»: "Hartigan, will you bring in my horse?". <...> Tim's eyes encountered a number of tall, round, smooth, wooden poles, apparently in some way fastened together. "A clothes-horse by the holy Peter" <...> [4, с. 105]. («Хартігане, принесеш сюди мою шапу?». <...> Тімов погляд наштовхнувся на купу довгих, круглих, тонких дерев'яних палиць, судячи з усього, якимось зв'язаних між собою. «Святий Петро, це ж рама для висушування білизни <...>») [4, с. 105] (гра слів: "horse" – кінь, кобила, шапа; "clothes-horse" – досл. «кінь для сушіння білизни»). Образ коня тут також відсилає до вигнання, навіть беручи до уваги карикатурність цього коня. Це демонструє, що добровільне внутрішнє вигнання Тіма сполучається із зовнішнім і примусовим, а також із сімейним. Хартіган не тільки не має дому, а й відмовляється від спроб його здобути, від незалежного життя, від великого світу. Мотив вигнання, відповідно, наскрізний у романі.

Переїзд «батька» Тіма, Неда Хулігана, агронома за освітою, до Штатів спричинений тим, що виведений ним новий, витривалий та врожайний сорт картоплі «Землетрусне чудо» та такий же сорт пшениці «Фантазії Фаддімана» не були прийняті місцевими мешканцями, які невтомно продовжували вирощувати слабкі й низьковрожайні сорти картоплі й пшениці. Тож він

купає там сім акрів, які засіває пшеницею, однак разом із паростками на полях з'являються плями нафти, й Хуліган починає видобуток. Можливо, це означає, що ірландська пшениця, засіяна на американській землі, не може зійти, «перетворюється» на нафту, ірландець стає американцем. Це підтверджують слова Макферсон: "The purpose of food is to keep people alive, and in their own country. Potatoes are hardly known at all in the States. It is surprising how easy it is for the Irish who get there to forget their native spuds" («Призначення їжі – підтримувати в людях життя і життя у своїй країні. Картоплі в Штатах майже немає. Дивовижно, як легко ірландці, що приїжджають туди, забувають про свою рідну картоплю») [4, с. 123, 124].

Зрештою Хуліган займається нафтою, з якої в основному виготовляють паливо для засобів пересування. Тобто спроби займатись у молодості сільським господарством, прив'язаність до ірландської землі, а головне, прагнення покращити життя ірландців, спроби припинити «згубну залежність» від поганого сорту картоплі завершуються його вигнанням, заняттям нафтовим бізнесом, що символізує рух, зміни.

Його батька, Константина Хулігана, винахідника автомобільних двигунів, обкрадає Генрі Форд, і це дуже показово, в іронічно-постмодерністському ключі роман формулює, що в Ірландії реформатори приречені на поразку: їх обкрадають чужинці або витісняють самі ірландці, які протистоять будь-яким змінам. І відповідно, за сюжетом роману, Ірландія – країна для таких апатичних і приречених, як Тім, одурманених наркотиками, як доктор Беггелі, та осиротілих синів, що повертаються, як Сарсфілд Слеттері. Однак їх тяжіння до роботи на землі, до коренів безумовне, адже Едвард (Нед) Хуліган у молодості все ж таки займався агрономією. Навіть сам Тім, добровільний вигнанець, насамперед говорить про землю: на питання Макферсон щодо стану справ повідомляє, що справи "<...> going on pretty all right. They are nearly ready for harvest <...>. And there's a telephone here but it's usually out of order" («<...> доволі непогано. Вони майже готові до збору врожаю <...>. Є ще телефон, але він зазвичай не працює») [4, с. 100]. Те, що Тім згадує насамперед про врожай, вказує на те, що це – головне для нього, хоч він і не належить до спільноти місцевих (називає їх «вони»). Зламаний телефон ілюструє відсутність комунікації між Тімом та світом.

Ще одним втіленням такого парадоксального, вивернутого ірландського мислення (тяжіння до страждань) у романі є дисертація Едварда Хулігана «Стратифікація лужного гумусу», яка була присвячена запропонованому ним способу збагачення ґрунту – вирощуванню бур'яну як природного добрива, а "<...> wheat or leek or turnip would be a noxious intrusion" («<...> пшениця, цибуля або ріпка вважалися б шкідливими вторгненнями») [4, с. 96]. Це в карикатурній формі відображає тяжіння ірландців до «злиденного життя». Будь-які реформи сприймаються як «шкідливі». Наприклад, доктор Беггелі, який мав би лікувати, насправді сам потребує лікування й тільки шкодить своїм пацієнтам і навіть загрожує їхньому життю: він заколює теслю Біллі Колума в стіну, яку той облицьовував дерев'яними панелями. Цей епізод дуже показовий: Біллі, отримавши дозу наркотиків від лікаря для полегшення болю від ревматизму, не пручається, а лікар сам під дією наркотиків заколює його в дерев'яну стіну, як у труну, що гротескно виражає ірраціональність ірландської самосвідомості та одурманеність їхніх лідерів.

Попри злиденне життя на батьківщині, життя на чужині зображується як жахливе: Хуліган стає заручником власного багатства. На нього постійно здійснюють замах, він має купу охоронців і носить гранати зі сльозогінним газом, які не діють на того, що їх кидає, якщо він “<...> takes just one grutomycin tablet every morning” («<...> щоранку приймає лише одну пігулку грутоміцину») [4, с. 131].

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямі. Отже, проаналізувавши мотиви прийомного сина і вигнання в романі «Сага про саго Слеттері», можна висувати, що ці мотиви є наскрізними в романі й виконують сюжетотвірну функцію.

Вигнання представлене в романі як таке, що має різні плани: вигнання зовнішнє й вимушене, вигнання внутрішнє й добровільне. Перше зображене через від'їзд Едварда Хулігана, а друге – через самоізоляцію Тіма Хартігана, його прийомного сина. Окрім того, вигнання стає і сімейним: Тіма виживає з дому «батько», вважаючи його лише частиною свого майна, «призом», а також «мати», що витісняє його навіть із кухні, де він живе.

Символом прагнення до змін, що спричиняє вигнання з батьківщини, стає нафта й автомобілі. Ірландія є простором, де будь-які зміни неможливі, а людей, що їх здійснюють, виживають місцеві мешканці.

Сарсфілд Слеттері, альтер его Тіма Хартігана, втілює ідею того, що після вигнання, коли особа повертається на батьківщину, вона все одно буде сиротою та чужинцем.

Мотив прийомного сина сполучається з мотивом вигнання, зумовлює його й водночас сам зумовлений ним. Вигнання вдома, у сім'ї, внутрішнє вигнання, ескапізм стають частиною самоідентичності головного героя.

Це спричинене також дуалізмом, який пронизує ірландську картину світу. Земля й картопля співвідносяться одночасно з життям на батьківщині і з вигнанням, втіленням перевернутого ірландського світосприйняття, парадоксальністю, прагненням до занепаду і страждань. Завезена зі США картопля стає символом життя і смерті; те, що свого часу забезпечувало харчування, стало причиною голоду й вигнання. Рослина саго, яку треба зрубати перед цвітінням, уособлює зупинення руху в цій воронці ірландського згубного світогляду.

Напрямом подальшого дослідження може стати вивчення інших мотивів у романі «Сага про саго Слеттері».

Література:

1. Ortolano S. Popular modernism and its legacies. From Pop literature to Video games. Norfolk : Bloomsbury, 2018. 277 p.
2. McFeaters A.V. Reassembling Ford: Time is Money in Brian O'Nolan's Brave New Ireland. *The Parish Review: Journal of Flann O'Brien Studies*, 2015. No. 4. P. 42–55.
3. Hopper K. Flann O'Brien. A Portrait of the Artist as a Young Postmodernist. New York : Syracuse University Press, 1995. 292 p.

4. O'Brien F. Slattery's Sago Saga: An Unfinished Novel. *The Short Fiction of Flann O'Brien* / ed. by N. Murphy, R. Hopper. Dublin : Dalkey Archive Press, 2013. P. 93–138.
5. Bannister G. Kiss my... A dictionary of English-Irish slang. Dublin : New Island, 1999. 137 p.
6. Рыбакин А.И. Словарь английских фамилий: Ок. 22 000 фамилий. Москва : ООО «Издательство АСТРЕЛЬ»: «Издательство АСТ», 2000. 576 с.

Vasyliuk Ye. Motifs of adopted son and exile in Slattery's Sago Saga by F. O'Brien

Summary. In the novel “Slattery's Sago Saga” motifs of the adopted son and exile perform a plot creation function. The study reveals tight interrelationship and interdependence of these motifs: status of the adopted son leads to exile and vice versa. “Son” (Tim Hartigan) and “father” (Edward Hoolihan) represent two different types of self-identity: “father” chooses exile and a new motherland while “son” – reconciliation and living in his homeland. Exile is represented as a loss of identity and a vain attempt to return it: status of an orphan and a stranger is kept even after coming back to homeland. Slattery, an adopted son, and Eustace Baggeley, his “father”, are a mirror couple of Tim Hartigan the son and Edward Hoolihan the father. They are likely to be the exile (Hoolihan) and the returned exile (Slattery). Family exile becomes a part of the Irish self-identity: Tim Hartigan and Sarsfield Slattery do not have warm and trusting relations with their adopted parents.

The exile itself is shown in several sets which joint and superimpose on each other: the external, the internal, the compelled, the voluntary, the family. Tim Hartigan, the main character, embodies transferring of external, compelled exile into internal and voluntary. The exile, a position taken by an adopted son, becomes a part of Tim's self-identity. The homeland is a space displacing those who look toward changes and motion. Such oppositions are distinguished: soil to cars, oil as oppositions of the cycled squalor to the changes. The soil is related to acceptance of homeland and sacrifice for its future while oil and cars – to exile from homeland, fulfillment one's commitment for a better life. The exile is imaged as hereditary: Constantine Hoolihan, whose car business in Ireland falls into decay, as well as his son, Ned Hoolihan, who successfully deals with oil in the USA. The exile conceived by Constantine Hoolihan is done by his son.

Potato brought to Ireland from America signifies not only the motif of exile, but also a cycled Irish squalor and link to the USA, tight and two-sided. An attempt to exchange the potato for the sago to avoid a new famine and emigration of the Irish to the USA aims to cease eternal cycle of the Irish squalor. Blossom of sago before which it should be cut down embodies renewal of the pernicious Irish fate and conversion of “son” into “father”.

Key words: adopted son, exile, Irish literature, motif, novel, O'Brien, self-identity.